Evangeliewaarheden, die ons nog niet geopenbaard zijn, II, pg. 73 en overal, daarom kan hij zeggen, dat echt geloof berust op persoonlijke openbaring, daarom kan hij ook zeggen, dat het Katholicisme en het orthodoxe Protestantisme verkeerd doen door openbaring een bovennatuurlijke mededeeling te laten zijn en dat echte openbaring aan — en „aan" beteekent hier schier „in", M. Vr. — den mensch geschiedt. (pg. 90 van II).

En in deze belijdenis ligt ook opgesloten, dat alleen in natuur en Schriftuur de openbaring Gods is. Maar Heering vindt meer openbaring.... „We denken er niet aan, de legitimiteit dier openbaringen (van vreemde godsdiensten) te ontkennen. Maar de eenige openbaring, die wij waarlijk, d.i. van binnen uit kennen, is die openbaring, waarbinnen God ons heeft geplaatst en waarin we gelooven, d.i. de christelijke." [4])

En in deze belijdenis ligt opgesloten, dat we alles aanvaarden. Maar dat doet Prof. Heering absoluut niet. Kenmerkend voor hem is een tusschenzinnetje: wij staan natuurlijk critisch tegenover de oude, overgeleverde berichten. (Deel II, pg. 95). Hij kan schrijven: er zijn in het N. T. vele voorstellingen, die wij niet kunnen rekenen tot Gods openbaring, waarvan het getuigt, en dus ook niet kunnen beschouwen als inhaerent aan het christelijk geloof. [5]) Ja, hij gelooft wel, dat de openbaring in den bijbel ons gegeven is, dat het Evangelie Gods boodschap uit den Bijbel is, maar die gansche bijbel is niet het evangelie, boodschap Gods. En hoe moet hij nu de boodschap Gods vinden? Hoe moet hij nu weten, dat er openbaring is? Dat weet hij door de autonomie des geloofs. „Dat wij uitmaken wat voor ons het Evangelie is", m.a.w. dat wij ons persoonlijk credo bepalen — en nu bedoelen we persoonlijk in den strikten zin — behoort tot de „autonomie van oordeel", waarover we reeds vroeger spraken. Deze autonomie sluit dus niet uit, maar in, dat Gods openbaring, het Evangelie, ons de wet stelt, volstrekt gezag over ons heeft, omdat we daarin Gods sprekende stem hooren, Zijn „Woord". Zij geeft enkel de overtuiging weer, dat het „uitwendig" gezag (het is zoo, omdat de Schrift, omdat de Kerk het leert, enz.) is af te wijzen. Wanneer men als openbaring, als Gods Woord ons voorhoudt, wat niet behoort tot de openbaring, die ons is geschied, dan leggen we het, schoon het in Schrift of Confessie staat, eerbiedig naast ons neer; het behoort (voorloopig of voorgoed) niet tot ons Evangelie. Het persoonlijk geloof, hoe het zelf ook bepaald is geworden, bepaalt zelf zijn inhoud, beter gezegd: wijst zelf aan, wat zijn inhoud is." [6])

We weten dus, wat openbaring is door de autonomie des geloofs. Wat verstaat Heering hieronder? Dat is niet gemakkelijk te zeggen. Zelf gevoelt hij die moeilijkheid ook. We kunnen zijn gedachte misschien als volgt formuleeren: autonomie des geloofs wil niet zeggen, dat men zelf de religieuze waarheid voortbrengt, maar afwijzing van het uitwendig gezag, erkenning van het innerlijk gezag der evangelische waarheid, die iemand is „geopenbaard". Het is een erkennen, dat er openbaring van buiten aan ons geschiedt, en nu zelf uitmaken, wat openbaring is.

Maar ontstaat er dan geen willekeur, zoo hoort iemand Heering vragen? Neen toch. Vooreerst hangt het niet van ons af, welk evangelie wij kiezen, we worden juist door een bepaald evangelie gegrepen. We kiezen niet zelf, maar we worden gekozen. En daarenboven, in welke beperking we ook het Evangelie hebben, „in haar eeuwigheid (ook een segment van eeuwigheid is eeuwigheid), blijft het toch evangelie." [7]) Maar, hoe dat ook zij, er is geen oorspronkelijk en vurig geloof zonder autonomie. Persoonlijk geloof beteekent: autonoom geloof. [8])

Bavinck heeft eens gezegd: terwijl ieder thans met behulp van een weinig psychologie en Religionsphilosophie zijn eigen dogma vaststelt, is het voor den christelijken dogmaticus een voorrecht en een eere, om in het geloof positie te nemen en daarin zijn onderwerping aan het Woord Gods en zijne gemeenschap met de kerk aller eeuwen uit te spreken. [9]) Mutatis mutandis geldt dit ook van Heerings boek. Hij roept om vastheid, maar vindt die vastheid in zichzelf, in autonomie. Hij wil niet tien dogmatieken, maar hoe moet hij dat verhinderen? Geloof en critiek kunnen niet samengaan. En gaan ze samen, dan krijgen we den noodlottigen cirkel. De vastheid worde ons deel door de openbaring van den Andere, maar wat die openbaring is, maken wij uit.

Ik weet het: Heering doet alle moeite om, als ik het zoo zeggen mag, die autonomie zoo klein mogelijk te doen zijn. Hij spreekt zelfs van theonome autonomie. Een autonomie dus, die Gods wet erkent en voor haar buigt, maar het blijft autonomie. En daarom: Heering heeft geen recht aan Roessingh te verwijten, dat hij in de onvastheid moet blijven steken, het kan met hem niet anders gaan. En tevens, hier is duidelijk, dat we ondanks alles te maken hebben met moderne theologie, met theologie, die uitwendig gezag verwerpt om in zich zelf de maatstaven te vinden.

M. Vr.

4) II. pg. 88.
5) II. pg. 118.
6) II. pg. 136.
7) II. pg. 139.
8) II. pg. 249.
9) Geref. Dogmatiek ² I. pg. 26.

UIT DE SCHRIFT

Tegen den Heere en Zijn Gezalfde.

....Waarom woeden de heidenen....
.... de oversten zijn bijeenvergaderd tegen den Heere en tegen Zijn Gezalfde.
Want in waarheid zijn vergaderd tegen Uw heilig Kind Jezus, welken Gij gezalfd hebt, beide Herodes en Pontius Pilatus....

Hand. 4:24—28.

't Is toch een wonderlijk ding met de gemeente des Heeren te Jeruzalem. 't Allereerste begin van tegenstand is gekomen; 't is nog bij dreigen gebleven. En zoo maar, zonder aarzelen, zonder eerst een diepe exegetische studie te hebben gemaakt van den tekst en van de feiten, en toch in volkomen zekerheid zegt die gemeente in haar gebed tot God: Wat vandaag gebeurt, dat is het, wat gesproken is door David in Psalm 2.

Evenals Petrus op den Pinksterdag zoo maar, in één wist, absoluut zeker wist: dit is het, wat gesproken is door den profeet Joël; zoo zegt de Kerk van Jeruzalem: O ja, daar en daar staat het al beschreven, wat thans geschiedt. Ze leggen als het ware hun vinger bij den tekst: kijk maar, daar staat het.

En wat staat daar dan beschreven?

't Gaat in Psalm 2 allereerst om Davids koningschap. Hij, de theocratische koning, wordt door de volkeren rondom, door de heidenen aangevallen en in zijn koningschap belaagd. Maar David weet zich aan Gods zijde. Strijd tegen hem, Gods Gezalfde, is strijd tegen God! En Die in den hemel woont, zal lachen!

Dit alles ziet profetisch op den waren theocratischen Koning, op Christus, in Wien Psalm 2 in vervulling is gegaan. Tegen Hem waren bijeenvergaderd alle machten der aarde, koningen en oversten. Ze wilden van Hem, Gods Gezalfde, zich ontdoen. Ze wilden van God zich ontdoen. Maar ook nu gold: Die in den hemel woont, zal lachen! Christus is wel vernederd, gekruist, gedood. Maar God heeft Zijn Kind Jezus ook verheerlijkt. De heidenen zijn Hem gegeven ten erfdeel; de einden der aarde tot Zijn bezitting. God en Zijn Gezalfde triumfeeren.

Maar, dat de gemeente van Jeruzalem deze verzen van Psalm 2 aanhaalt, geschiedt niet alleen om daarmee te herinneren aan wat geschied is, aan wat Kajafas en Herodes en Pontius Pilatus tegen Jezus gedaan hebben, enkele maanden terug.

Zij bedoelt dit met het citaat: nu, vandaag, zijn, door hun dreigingen, de oversten weer opgestaan tegen den Heere en Zijn Gezalfde; op dit oogenblik zijn weer bijeenvergaderd tegen Gods Kind Jezus Herodes en Pontius Pilatus, nu de Kerk bedreigd wordt.

Maar hoe kan men zoo, met die bedoeling, dezen tekst aanhalen? Is dat geen vermetelheid, om zich zoo de partij des Heeren te noemen? Om te zeggen: strijd tegen ons is strijd tegen God en Zijn Gezalfde? Is dat niet God en Zijn genade voor zichzelf reserveeren? De heele wereld ligt toch in het booze, onder het oordeel, de kerk in Duitschland, evengoed als haar vervolgers. Allen strijden toch tegen God, zonder uitzondering?

Zoo wil men thans in schijnbaren ootmoed spreken.

Maar Gods Woord laat andere taal hooren. Dit gebed van Jeruzalems Kerk is door God Zelf gesanctioneerd: als zij gebeden hadden, werd de plaats, waarin zij vergaderd waren, bewogen. Zoo moet de gemeente spreken. Zóó moet zij zich één weten met haar Heiland, dat ze 't weet: wat haar aangedaan wordt, geschiedt tegen haar Heiland. Anders is geen gebed in den nood mogelijk. Dat kan alleen worden opgezonden in het geloofsbewustzijn, dat de strijd van vandaag niet anders is dan de voortzetting en de uitwerking van den strijd op Golgotha.

Zulk spreken is dan ook geen hoogheidswaanzin. Jeruzalems Kerk spreekt zoo in 't geloof, roemend in Gods genade. Die genade is zoo machtig, dat door haar, door Gods Geest die nauwe band gelegd is met den Christus, die onverbrekelijke band. En 't is schijnbaar ootmoedig, maar inderdaad hoogmoedig, dien band des Geestes niet te erkennen. Dàt is strijden tegen God en Zijn Gezalfde, ook tegen Zijn gemeente.

Bidden wij zoo voor de vervolgde Kerk des Heeren op aarde, in dat geloofsbewustzijn? En voor allen arbeid in Gods Koninkrijk? Dat 't gaat om Gods zaak, die — geprezen zij Gods genade — ook onze zaak is? Ons welend aan Gods zijde?

Dan is 't geen gebed in angst en verslagenheid, maar in krachtig vertrouwen: Die in den hemel woont, zal lachen! De Heere zal triumfeeren, en Hij doet Zijn Gezalfde triumfeeren.

F. de V.

KERKELIJK LEVEN

Coccejaansche opvattingen in „De Heraut" af te wijzen.

De draad, die door onze artikelen van de laatste weken loopt, is gemakkelijk te grijpen, als men maar even zich herinnert, wat achtereenvolgens opgemerkt werd.

Het was ons hierom te doen: we wilden aantoonen, hoe men met de verbondsleer in het moeras gekomen is, telkens weer. Tot nu toe troffen ons drie manieren, waardoor men aan de moeilijkheden ontkomen wilde, zonder evenwel daarin te slagen:

a. De eerste was: dat de „genade", de goederen, van het genadeverbond worden onderscheiden in tweeërlei: algemeene en bijzondere, uitwendige en inwendige.

b. De tweede: dat men de twee deelen, die in álle verbond begrepen zijn (belofte en eisch) en zijn tweezijdigheid, feitelijk vernietigt speciaal voor wat dan het genádeverbond betreft.

c. De derde: dat men de goederen van het genade verbond, zijn eigenlijke zegeningen (ook wel „volle" of „vervulde" zegeningen genaamd) eerst in de laatste periode der verbondsgeschiedenis laat toekomen aan de bondskinderen.

Deze laatste methode nu was die van Coccejus, en ook van Dr J. Thijs in „De Heraut".

*

Nu behoeven we over de eerste evenmin als over de tweede wetenschappelijke harmonisatiepoging breed te handelen.

Want, wat de eerste betreft: hoewel in onderscheiden variaties voorgedragen, vertoont ze toch altijd veel overeenkomst met de leer van een uitwendig en een inwendig verbond. Maar er is, dank zij den arbeid der vorige generatie, onder ons gereformeerde volk wel genoeg verzet gerezen tegen de leer van een uit- en een inwendig verbond. Op dit punt wordt de arbeid van Dr A. Kuyper nog niet verloochend; ook in „De Heraut" niet, al is dit blad op meer dan één punt daarmee hard bezig, — zij het dan ook, zonder dit van zichzelf met dezelfde nadrukkelijkheid, als welke tegenover anderen opviel, te constateeren. Hoe licht de wagen dérailleert, als men tusschen „in-" en „uitwendig verbond" zélfs bij goede praemissen onderscheidt, illustreert de brochure van Prof. Dr H. Visscher: „Het Verbond der Genade in ons Kerkelijk Leven" (Drukkerij „De Banier", Rotterdam, woord vooraf 1929). Prof. Visscher spreekt daarin b.v. van „een extern verbond met gansch een volk" (na de Reformatie b.v.); liet zulk een extern verbond met de volken dan weer „andere vormen" aannemen, constateerde, dat het daarna dan „tenslotte" zich „meer tot groote groepen der volksmassa" bepaalde; leerde, dat „het uitwendig verbond niet gedekt wordt door het inwendig verbond", en liet ons, „afgedacht" (!!!) „van den toestand der Kerk naar hare uitwendige verschijning"(!!!), staan voor het „feit", „dat het verbond der genade zich intern uitstrekt over des Heeren uitverkoren volk". Tegen deze en dergelijke meening, welke alle min of meer parallel loopen met wat wij onder a. noemden, en in ons eerste artikel aan de hand van een voorbeeld nader deden zien, heeft in onze kringen de stem van Dr A. Kuyper en van Dr H. Bavinck nog wel genoegzame kracht. In dit opzicht kunnen we nog steeds verwijzen naar de leiding, die „De Heraut" vroeger gaf, en waaraan Dr H. H. Kuypers Hamabdil volgende herinnering geeft: „De onderscheiding van het Genadeverbond in een uitwendig en een inwendig verbond hangt ten nauwste met de volkskerk samen, komt daaruit vanzelf op, en is niets anders dan een poging om de gansche onware en leugenachtige verhoudingen, die in de volkskerk gevonden worden, voor de consciëntiën goed te praten" (a.w. 142). We zeggen het den schrijver na: „De Schrift weet van een tweeërlei genadeverbond niets" (142); „de scheiding tusschen het uitwendige en inwendige Genadeverbond moet daarom beslist worden verworpen" (145).

En wat voorts de tweede der hierboven gemelde opvattingen betreft, ook daarover behoeft weinig te worden gezegd. We hebben in onze artikelen, ter afweer van de wonderlijke en lichtvaardige aanvallen van den hoogleeraar Hepp, voorzoover ze ons zelf raakten, aangetoond, dat het niet aangaat, de twee deelen van het verbond (belofte, maar ook eisch) te laten verschrompelen tot één (alleen maar belofte). We hebben aangetoond, dat Prof. Hepp zich schromelijk vergiste, toen hij de enormiteit aandurfde, die er in de bewering ligt, dat de gereformeerde theologen slechts een éénzijdig verbond kenden. Waar contra-argumentatie tot op heden ontbreekt, behoeven we op deze kwestie dus niet terug te komen.

*

Anders staat het evenwel met de aan Coccejus herinnerende uitspraken, die tot onze verwondering in „De Heraut" bij monde van Dr Thijs een plaats hebben mogen vinden. Want dat dit blad in déze solutie zijn moeilijkheden tracht te overwinnen verwondert ons, ondanks alles, toch nog. Het bewijst wel, dat we „er nog niet zijn"; ook niet in de kennis van elkander. Het bewijst tevens, dat dit blad geen recht heeft, klaagzangen aan te heffen over „gangbare meeningen", die aan haar uitvaart toegekomen zijn; immers, ook „De Heraut" is af en toe onder de pijpers der uitvaartceremonie, precies zooals anderen, en ook wijzelf. De vraag is maar, wát men prijsgeeft, en hóe. En in dézen hebben

wij ernstig bezwaar tegen de Coccejaansche opvattingen van „De Heraut".

♆

Ons bezwaar is niet nieuw. Nieuwere zoowel als oudere gereformeerde theologen hebben tegen de onderhavige stellingen van Coccejus zich verzet. Prof. Ridderbos b.v., met hoe grooten nadruk hij ook — terecht — op de beperktheid der oud-testamentische „bedeeling" wijst, wil toch „tegenover Coccejus" zien „staande gehouden, dat de gelooviгen des ouden dags bezaten de vergeving der zonden en daarvan immers soms hebben getuigd met eene klaarheid, die voor het licht des nieuwen dags niet schijnt onder te doen". Natuurlijk gelooft Dr Thijs dat ook, want hij denkt daarbij aan de „kinderen der belofte". Maar wat nu verder hun positie in het verbond betreft, volgens Prof. Ridderbos „baseert" „ook de wet zich" op het verbond; en bleef het „diepere leven uit dat verbond, waarop ook de wet zich baseert, hierbij (d.w.z. bij de ontvangst der wet als orde des heils: doe dat en gij zult leven, K. S.) steeds bestaan". „Metterdaad" — aldus nog steeds Prof. Ridderbos — „metterdaad is de laatste grond, waarop zij (d.w.z. de vromen onder den ouden dag, K. S.) pleiten, het verbond, door God naar Zijne genadige verkiezing met Israël opgericht; en ook de subjectieve gerechtigheid der vromen berust daarom hierin, dat zij aan dit verbond huns Gods hebben vastgehouden"[1]). Dr Kaajan rekent het Coccejus als een „fout" aan, „dat hij in de verschillende perioden van het genadeverbond een wezenlijk verschil in de genade aannam"[2]). Dr A. Kuyper geeft op de vraag, „wat de mensch in Israël aan dit Sinaïtisch verbond voor zijn geestelijk leven had?" ten antwoord, dat het, onder andere voorrechten ook déze schonk: het „gaf hun ten vierde de verzoening in den genadeweg; en richtte ten slotte hun geloof op den Eenige, van Wien ook àl Mozes' bedeeling profetie was"[3]). Volgens Kuyper zijn „de evangelisten en apostelen" „er door den Heiligen Geest wel voor bewaard, om de genade uit het verbond van Horeb te willen wegcijferen"[4]).

Intusschen is een citaat meer of minder uit de nieuwere theologen voor ons doel het voornaamste niet. Herhaaldelijk blijkt, dat reeds in vroeger dagen op deze misvattingen antwoord gegeven is met een accuratesse, die ons „tot jaloerschheid kan verwekken". We willen daarom, zonder naar volledigheid te staan, een enkele greep doen uit het verleden. Zulks te gereeder, omdat toch in de verbondsleer van vroeger eeuw (en de bestrijders van Coccejus rekenen we hier ook toe) onderscheiden elementen waren, die ons onaanvaardbaar schijnen. Reden te meer, om juist in de accuratesse, waarmee op onderdeelen van de problemen wordt ingegaan, het voorbeeld der vaderen te volgen.

Reeds aanstonds is tegen Coccejus van gereformeerde zijde bezwaar ingebracht. Vijf jaar vóór Coccejus' dood trad Voetius, met name dan op het punt van het onderscheid tusschen Oud- en Nieuw Testament, meer opzettelijk tegen hem in 't krijt. (1665). En vijf jaar na Coccejus' dood, in 1674, verscheen bij Gerard Borstius, te Amsterdam, een „Bericht, rakende de Cocceaensche en Cartesiaensche Nieuwigheden in de Theologie... ten eynde daer in mochte worden versien, tot Conservatie van de ware Gereformeerde Religie, ende tot rust van de Gemeynte". Op het punt, dat thans in geding is, wordt tegen Coccejus volgehouden, dat hij op Hebr. 8:8 zich ten onrechte beroept. Ten onrechte,... „alsof den Apostel daer mede wilde seggen dat d'Oudt-vaders in dat nieuwe verbond der genaden niet en geweest waren". Neen, tegenover Coccejus wordt de opinie der „theologi" (de gereformeerde theologen) gesteld. Welke ze is? Men luistere: „...te weten dat dit verbondt niet eerst soude beginnen in de dagen des Nieuwen Testaments, maer dat het dan ten vollen geopenbaert ende door de geheele werelt verbreyt soude worden. Soo dat de Oud-vaders daer van niet uytgesloten waren, maer alleen eenen bedeckteren toe-gangh tot het selve hadden, staende in het selve geloove, in de selve rechtveerdigmakinge ende alle andere effecten des geloofs, als oock die van den Nieuwen Testamente"[5]).

Met name tegen de z.g. trichotomie (het verdeelen van „de tijden der Kerke in DRIE deelen") brachten de gereformeerden ernstig bezwaar in. Van Coccejaansche zijde werden drie perioden aangenomen:

a. tijd der belofte (begin wereld tot aan Mozes), kerk der patriarchen;

b. tijd van de herhaalde zedewet, kerk v. h. Oude Testament;

c. tijd van Christus, Kerk v. h. Nieuwe Testament.

Reeds Henricus Brink geeft in 1685 daartegen zijn bezwaren te kennen in zijn „Toets-steen der Waarheid en der Dwalingen, ofte Klaare en beknopte Verhandelinge, van de Cocceaansche en Cartesiaansche Verschillen". Onder de vele argumenten, die hij tegen Coccejus' opvattingen aanvoert, is ook dit: dat daaruit zou moeten volgen, dat er dan „twee Oude Testamenten waren, die in substantie van malkanderen verschilden; waar van het eene voor het andere geweken was, soo veele eeuwen te voren eer Christus in den vleesche quam"[6]). Een argument, dat zich wel niet rechtstreeks laat gebruiken tegen Dr Thijs in „De Heraut", maar dat toch door wie hem volgen wilden, te overwegen zijn zal. Immers, indien het „nationale karakter" van het verbond onder de Sinaïtische bedeeling aansprakelijk is voor die veruitwendiging, waarvan Dr Thijs spreekt, hoe moet men dan de periode vóór Sinaï beschouwen? Die had géén nationale „bepaaldheid" of „karakter". Was er toen dan soms nog meer „veruitwendiging"? Zoo ja, op welken grond, krachtens welken samenhang? Werd toen misschien nòg minder in het verbond beloofd? Men ontkomt aan dit vraagstuk niet, ook al is men geen trichotomist, maar slechts ook ditmaal toestemmend lezer van „De Heraut" van 1938. Men vervalt toch weer in het schema van in- en uitwendig verbond; het wordt alleen maar vroeger gedateerd. En, — de datum blijft een puzzle.

Ja, over die trichotomie, gesteld tegenover de dichotomie, is er al heel wat te doen geweest onder de gereformeerden. De Moor (III, 421 v.) handelt er uitvoerig over. Natuurlijk ook à Marck, die, Ned. vert. 5e dr., 477, v., vóórgaat in de dichotomie, de onderscheiding tusschen twee perioden, Oud- en Nieuw-Testament, die voorts de neiging, om die twee tegen elkaar uit te spelen, krachtig bestrijdt, en aantoont, uit welken verkeerden hoek die neiging opkomen kan (§ 11, 12); gelijk De Moor, in aansluiting aan Leydekker, naspeurt, welke kwade invloeden bij Coccejus in dit opzicht hebben gewerkt (421).

We hebben geen plaatsruimte, om op dit alles in te gaan. Maar waar De Moor herhaaldelijk naar Leydekker verwijst, daar willen wij voor ditmaal met een aanhaling van hem besluiten: „Men heeft het onderscheid van de oeconomie des Ouden Testaments en des Nieuwen Testaments al te groot gemaakt, en met den staat der gelovige des Nieuwen Testaments te verheffen, den staat der Vaderen des Ouden Testaments te veel vernedert en verkleind. Hier was voorsichtigheid van nooden geweest, nadien wy over dat onderscheid met Socinianen, Papisten, Mennisten, Remonstranten en andere, soo veel en soo lang getwistredent hebben...". Hij beroept zich dan daartegen op de „Godgeleerden, welke meenden, dat Paulus aldermeest en in zijn eerste oogmerk in (zijn) brieven van de oorsaken der gerechtigheid en der zaligheid handelt... God geven, dat wy voorsigtig zijnde, en op geen nieuwe oeconomie te veel gesteld, de suiverheid van ons geloof bewaren mogen!"[7]).

K. S.

1) Dr J. Ridderbos, De beteekenis van het Oude Testament voor de Chr. Religie, Kampen, 1913, blz. 39, 38.
2) Chr. Encyclopaedie, I, 471, b.
3) Leer der Verbonden, 100.
4) a. w., 100/101.
5) Bericht.... (Noodige Waerschouwingh) blz. 26.
6) Toetssteen, Amsterdam, Borstius, 1685, 317.

7) Verborgenheyt, 1729, 347/8.

De zelfstandigheid der plaatselijke kerk. (II.)

Het feit, dat de Heilige Geest, na Christus' heengaan, Zijn Kerk in de wereld tot openbaring brengt door op elke plaats afzonderlijk, waar een gemeente der gelooviгen gevonden wordt, de kerk zelfstandig in de ambten te institueeren, staat op grond van de Heilige Schrift wel onloochenbaar vast.

De Heere Jezus Christus zelf gebruikt op twee plaatsen het woord ecclesia, hetwelk wij met „kerk" weergeven; de eene maal (Matth. 16[18]) wanneer Hij den grondslag van Zijn Kerk gelegd ziet in den belijder van de waarheid, dat Jezus is de Christus, de Zoon des levenden Gods; en de andere keer als Hij de tuchtordening aangeeft (Matth. 18[14]); „Indien hij (n.l. de broeder die zondigde), denzelven geen gehoor geeft, zoo zeg het der gemeente (ecclesia) en indien hij ook der ecclesia geen gehoor geeft, zoo zij hij u als een heiden en tollenaar". In het laatste woord heeft Christus klaarblijkelijk het oog op de geordende gemeente, en wijst Hij dus heen op de geïnstitueerde Kerk.

Na Christus' heengaan breidt de gemeente door den Heiligen Geest zich uit onder de leiding van de apostelen, welke leiding geheel eenig van karakter is, maar niettemin de blijvende richtlijnen voor de ontwikkeling van de Kerk van alle eeuwen aangeeft.

De apostelen zijn onmiskenbaar één in de uitvoering van het bevel: „Predikt het Evangelie allen creaturen!" door in alle afzonderlijke plaatsen, waar een gemeente van gelooviгen ontstaat, de kerk daar in de ambten te institueeren.

Deze werkwijze wordt genoemd in Hand. 14[23]: „En als zij hun in elke gemeente met opsteken der handen ouderlingen verkoren hadden, bevalen zij hun den Heere in welken zij geloofd hadden". En deze werkwijze wordt als de regel bevolen door Paulus aan Titus: „dat gij van stad tot stad ouderlingen zoudt stellen, gelijk ik u bevolen heb" (Tit. 1[5]).

Al komt het niet overal even scherp uit, we merken toch, dat kerken als die van Jeruzalem en Antiochië zich van haar zelfstandigheid bewust zijn, en wij zien, dat de Kerk van Christus zich in de richting, van plaatselijke kerken in onderling verband, ontwikkelt. De vermaningen van de apostelen onderstellen óók een gesloten gemeente met orde en bestuur. Hoe kunnen ze anders b.v. „iemand uit de gemeente wegdoen". Petrus en Johannes stemmen hierin volkomen met Paulus overeen. Petrus is, wanneer hij (1 Petr. 5[1]) de ouderlingen aanspreekt, zoover van hiërarchische aspiraties, dat hij zich een mede-ouderling noemt, en de ouderlingen waarschuwt, dat ze toch hun ambt niet zullen bekleeden als heerschappij voerende, maar als voorbeelden der kudde.

In den tweeden brief van Joh., waarin hij schrijft aan de uitverkorene vrouw, is met alle waarschijnlijkheid in die vrouw de plaatselijke Kerk verpersoonlijkt. En het is in dit opzicht van groote beteekenis, dat Christus in de Apocalypse door Johannes zich richt tot de zeven kerken, die in Kl. Azië zijn, die wel in Hem volkomen één zijn, maar die niettemin ieder een eigen karakter vertoonen.

Het woord ἐκκλησία (ecclesia) wordt gebruikt zoowel van de Kerk als geheel, als van de plaatselijke kerk, die ook wel in 't meervoud ἐκκλησίαι (ecclesiai) genoemd worden (Gal. 1[22]), maar nooit in den zin van een eenheid als landskerk of nationale kerk.

Nu wij naast de zelfstandigheid der plaatselijke kerken toch reeds gewezen hebben op haar onderlinge verbondenheid, willen we terstond óók in 't kort die éénheid schriftuurlijk fondeeren.

De Kerk van Christus, die zich openbaart en ontwikkelt in het ontstaan en zelfstandig voortbestaan van plaatselijke kerken, behoort naar den Geest van Christus toch te streven naar de innigste eenheid. Dat zij allen één zijn. (Joh. 17.)

De eenheid aller gelooviгen volgt uit het wezen der kerk. De Heilige Geest legt aan de kerk van Efeze op, dat zij zich benaarstigen zou te behouden de eenigheid des Geestes door den band des vredes. Het is letterlijk de eene zelfde Heilige Geest in elk der kerken afzonderlijk en dus in alle saam. Immers één Lichaam is het en één Geest, één roeping, één hoop, één Heere, één geloof, één Doop. Eén God en Vader van allen, die daar is boven allen en door allen en in u allen" (Ef. 4).

Vandaar in alle brieven de gastvrijheid aangeprezen, onderlinge hulpverleening der plaatselijke kerken geboden, groetenissen overgebracht, enz., enz. Ook wijst het apostelconvent, dat belegd werd te Jeruzalem (Hand. 15) in de richting, die de Heilige Geest wil, dat na het heengaan der apostelen gehouden zal worden, n.l. dat de plaatselijke kerken in meerdere vergaderingen zullen samenkomen, waarin beraadslaagd en besloten zal worden. Toch moet van 't begin af helder worden ingezien, dat het kerkverband, als verbinding van kerken, dus van groepen gelooviгen, anderssoortig is als het verband tusschen de gelooviгen in elke plaatselijke kerk zelf.

♆

Nu is van vroege tijden af de parallel opgemerkt, die er bestaat tusschen de plaatselijke kerk en de Eene Heilige Katholieke Christelijke Kerk, die in wording is, die Christus vergadert van het begin der wereld tot aan het einde, de Kerk, die het lichaam van Christus is, waarvan Hij het Hoofd is.

Prof. Dr H. H. Kuyper zegt in „De Heraut" 20 Mei l.l.: „de grondslagen waarop ons Gereformeerd stelsel van kerkrecht is opgebouwd, zijn reeds door Calvijn in zijn Institutie aangewezen. Zij zijn tweeërlei. Vooreerst dat iedere plaatselijke kerk een openbaring is van Christus' Lichaam en daarom de macht bezit van een Kerk". Een Duitsch geleerde van onzen tijd (Karl Holl, „Das Kirchenbegriff des Paulus in seinem Verhältniss zu dem der Urgemeinde", 1921) drukt het zóó uit: „Iedere Christelijke gemeente wordt, daar Christus in haar tegenwoordig is, ἐκκλησία τοῦ θεοῦ in den vollen zin een verschijningsvorm der Gesamtkirche". Iedere plaatselijke kerk op zichzelf is dus bij goede inrichting overeenkomstig de Schrift, vertegenwoordiging en openbaring van het Lichaam van Christus.

De bekende uitdrukking uit den tijd der Doleantie: „de Kerk tot openbaring brengen" wil dan ook zeggen, dat de Eene Heilige Algemeene Christelijke Kerk, het Lichaam van Christus, in die gemeente van gelooviгen tot plaatselijke kerk geïnstitueerd in de ambten, door God tot openbaring gebracht wordt. Daar openbaart zich dus volledig het Lichaam van Christus.

Wanneer dit zelfstandig karakter van de plaatselijke kerk zuiver gevat wordt, zal men er nooit toe komen, om de plaatselijke kerk te zien als een onderdeel van een grootere groep gelooviгen, b.v. elke plaatselijke gemeente onderdeel van de vaderlandsche kerk[1]).

Het woord „zelfstandigheid" zegt meer dan het woord „autonomie", dat de klemtoon legt op het heer en meester zijn op eigen terrein, en houdt ook meer in dan het vrijstaan ten opzichte van anderen. Het woord zelfstandigheid drukt tevens uit de eigen karakteristieke roeping als, van alle andere kerken onderscheidene, openbaring van het Lichaam van Christus. Zooals het beeld Gods, ideëel genomen, in ieder mensch, in, van alle anderen verschillende, heerlijkheid uitkomt, zoo moet het Lichaam van Christus zich in iedere plaatselijke kerk overeenkomstig haar eigenaardig karakter, openbaren. Deze openbaring van de Kerk in plaatselijke kerken is volkomen naar den aard van de prediking des Evangelies, waardoor zij door den Geest van Christus tot aanzijn worden geroepen.

Het Woord immers is de kracht des Heiligen Geestes, en door deze kracht werkt de Heilige Geest door en wekt het geloof. Alleen in steden en dorpen, waar velen samenwonen, kunnen door dat Woord menschen tot één geloof en dus tot ééne gemeente samengesnoerd worden, en de Eene Heilige Algemeene Christelijke Kerk tot openbaring gebracht worden in de éénheid.

In deze door de zonde verbroken wereld zal de plaatselijke kerk altijd een zeer gebrekkige openbaring zijn, maar ideëel genomen, is zij toch een volledige openbaring. Dit komt vooral hierin uit, dat gelijk Christus het Hoofd van Zijn Lichaam is, Hij ook het Hoofd is van iedere plaatselijke kerk. Niet omdat Hij overal afzonderlijk persoonlijk tegenwoordig is, maar door Zijn Woord, het Woord des Heiligen Geestes, dat het in de plaatselijke kerk alleen te zeggen heeft. In de aanwezigheid van het Woord wordt ook bewaarheid, dat Jezus Christus gisteren en heden en tot in eeuwigheid Dezelfde is.

Een tweede trek van overeenkomst tusschen de plaat-

1) Dit werd in den Doleantietijd scherp gevoeld en staat uitgedrukt in het antwoord aan het adres van de Chr. Geref. Kerk (voorkomende in de Acta van de Voorl. Synode 1891): „Onze K.O. gaat uit van een beginsel (en past dit ook toe), waarbij institutair *nooit* van een *landskerk* sprake kan zijn, en men *nooit* tot *iets anders* kan geraken dan tot de *plaatselijke kerken*, die classicaal en synodaal samenwerken, en daartoe in onderling verband treden."

selijke kerk en de Heilige Algemeene Christelijke Kerk is, dat de Geest van Christus (door het Woord) in de gemeente woont en werkt. Zooals van het regeerende hoofd van ons lichaam de geest des menschen uitgaat om alle leden te bezielen, te leiden en te besturen. Zóó moet de Heilige Geest werken in de plaatselijke kerk, die openbaring is van Zijn lichaam, waarvan Hij het Hoofd is, van hetwelk de Heilige Geest uitgaat, uitgestort eenmaal in de plaatselijke kerk te Jeruzalem, de moederkerk van alle andere.

Als derde trek van overeenkomst, die de plaatselijke kerk vertoont met het Lichaam van Christus, noemen we het drievoudige ambt, dat het gezag des Woords in Zijn Naam in de plaatselijke kerk uitoefent. Dit drievoudige ambt is het ambt van den leeraar van den ouderling en van den diaken. Al wordt de eerste in den regel „dienaar des Woords" genoemd, dit neemt niet weg, dat óók de beide andere dienst des Woords zijn. Deze drie ambten stemmen overeen met het drievoudige ambt, dat de mensch als naar Gods Beeld geschapen schepsel bekleedt: het ambt van predikant met dat van profeet, het ambt van ouderling, het regeerambt, met dat van koning, en dat van den diaken, het liefdeambt, met dat van priester. Bij deze onderscheiding mag de éénheid van het drievoudige ambt niet uit het oog worden verloren. Dus heeft ieder geloovige als mensch de aanwijzing op deze drie ambten óók in zich. De bodem van het drievoudige ambt in de kerk is dan ook het ambt der geloovigen.

Maar dit wordt zeer schoon, wanneer we letten op de Kerk van Christus, Zijn Lichaam waarvan Hij het Hoofd is. De Kerk van Christus is het menschelijke geslacht dat behouden wordt, hoevelen daarvan ook verloren gaan. Christus, de tweede Adam, is het Hoofd van dat menschelijke geslacht, dat behouden blijft. En wanneer Hij en Zijn gemeente nu worden genoemd: het Lichaam waarvan Hij het Hoofd is, dan hebben we in Zijn Kerk met een volledig, levend menschelijk Lichaam onder een Hoofd te doen, ja, we zouden zeggen, met een mensch in het groot. Dit komt overeen met Ef. 4[13] waar gezegd wordt, dat wij allen zullen komen tot een volkomenen man, of een volwassen man ἀνὴρ τελεῖος. Dit wordt door Van Leeuwen aldus verklaard: Dit ἀνὴρ τελεῖος („volwassen man") is niet individueel bedoeld maar collectief; van het geheel, de ἐκκλησία (ecclesia) gezegd; een beeldspraak, die nauw verwant is met die andere, waarin de ἐκκλησία (ecclesia) het Lichaam van Christus, en Hij het Hoofd wordt genoemd. De ἐκκλησία (ecclesia) en haar „volmaaktheid", geheel volgroeid, wordt ἀνὴρ τελεῖος (volwassen man) genoemd. „We are to grow out of our individualism into the corporate oneness of the full-grown Man", Robinson.

Mogelijk zeg ik het nog iets concreter, wanneer ik van de eenheid van het menschelijk geslacht, dat in Christus behouden wordt, spreek als van „een mensch in 't groot". Maar ik meen toch, dat deze gedachte volkomen schriftuurlijk is. Ook naar analogie van het menschelijk geslacht in Adam, dat een eenheid is. En van het embryo, het foetus, in den moederschoot, dat uit het hoofd groeit.

Zien wij dus de Kerk, het Lichaam van Christus als het in Hem behouden menschelijk geslacht, de Mensch in het groot, dan zal werken in die Kerk, eenmaal volmaakt, het drievoudige menschelijke ambt. Want de mensch is profeet, priester en koning. En de weerspiegeling daarvan zien we nu reeds hier in het drievoudige ambt in de plaatselijke kerk in den dienst des Woords van predikant, ouderling en diaken.

In dat geraamte van het ambt hangt de plaatselijke kerk. Vanuit deze ideëele maar schriftuurlijke beschouwing is er onder inwerking van Gods Geest door het Woord in de getrouwe vervulling van het profetisch, priesterlijk en koninklijk ambt nieuwe energie van de plaatselijke kerk mogelijk. De ambtsdrager in de plaatselijke kerk heeft zich bij eede aan God verbonden en wordt getrouw gemaakt, wanneer hij hierom bidt, en leeft uit het Woord. Men verstaat, dat boven dit ambt geen heerschend menschelijk gezag kan uitgaan, want het ambt van profeet, priester en Koning is het hoogste wat bestaanbaar is, als weergevende het drievoudige ambt van Christus zelve. En ook dat het noodig is, dat elke plaatselijke kerk eigen zelfstandigheid naar eigen aard goed verstaat.

Al spreekt het voor ons vanzelf, dat de kerkgeschiedenis in deze 19 eeuwen niet buiten de leiding van Christus is omgegaan, dit neemt niet weg, dat wij de prijsgeving van het klaargeopenbaarde beginsel van de zelfstandigheid van de plaatselijke kerk, waardoor de kerk gekomen is onder den dwang van roomsche of synodale hiërarchie, als een groote fout en ernstige dwaling hebben te beschouwen. Wanneer het maatgevende schriftuurlijke standpunt ware in acht genomen, dan zou de kerk óók niet tot pluriformiteit zijn vervallen.

J. S. POST.

Het rapport der Chr. Geref. Kerk inzake het antwoord aan de Synode der Geref. Kerken. (V.)

De tweede groep bevat 4 bezwaren. Het eerste daarvan wordt als volgt geformuleerd: de Chr. Geref. Kerk wil gehandhaafd zien het admissie-examen, dat dient om hen, die tot predikant opgeleid willen worden te onderzoeken in betrekking tot de roeping en genade-staat en bekwaamheid tot het ambt. We zouden haast zeggen: als zulke bezwaren aangevoerd worden, dan blijkt toch wel, dat de Chr. Geref. Kerk het wel gevoelt, dat zij om kleinigheden niet mede-arbeidt aan de roeping van één kerkvergadering — immers, wat verschil kan het geven, of deze onderzoekingen worden ingesteld bij het praeparatoir examen of voor de toelating aan een Theol. School? Als zij maar plaats hebben en zij hebben plaats.

In het tweede wordt bezwaar gemaakt tegen de tweede vraag van het formulier voor de openbare belijdenis. De vraag: gelooft gij Gods verbondsbelofte, zou kunnen beteekenen: gelooft gij, dat gij zijt wedergeboren op grond van uw doop enz. Wij verwijzen voor de weerlegging van dit bezwaar naar hetgeen reeds opgemerkt is over de verbondsbeschouwing, die wij zouden huldigen.

Het derde bezwaar in deze groep geldt de Zondagsheiliging. Men zou willen, dat wij allerlei bepalingen opnamen, wat op Zondag niet en wel mag. Wij hopen, dat onze Synodes dezen weg nimmer zullen opgaan.

Het vierde bezwaar raakt de invoering van gezangen: de Chr. Geref. Kerk heeft principiëele en praktische bezwaren tegen invoering van „menschelijke" gezangen, zooals ook door de Gereformeerde Kerken is geschied. Wij willen over die kwestie niet veel zeggen: slechts 3 dingen willen wij opmerken.

a. Of wij gezangen zullen zingen, is een der dingen, waarin de HEERE ons vrijheid heeft gelaten, om te doen naar ons eigen inzicht, natuurlijk wel geleid door de Schrift en de belijdenis.

b. Het zingen van gezangen kan schadelijk zijn met het oog op kleineering van het Oude Testament en uit dien hoofde is te begrijpen, dat men bezwaar maakt tegen de uitbreiding van ons bundeltje gezangen.

Ook kan ik mij vereenigen met de bezwaren, die in het rapport op de Synode van Arnhem (1930) geopperd werden — invoering der gezangen vond schier overal plaats in een periode van geestelijke inzinking en religieuze verslapping; in een periode, in welke de diepe geloofstoon der psalmen niet meer werd verstaan. De menschelijke gezangen waren niet zelden kettersch.

c. Maar afgezien daarvan — en dit is mijn derde opmerking in dezen — met het oog op eventueele vereeniging was het toch beter geweest, deze zaak te laten rusten. Zonder eenigen twijfel werd hierdoor een nieuwe hinderpaal op den weg ter hereeniging geplaatst en dat had toch voorkomen moeten worden.

In het vierde bezwaar maakt de Chr. Geref. Kerk ons attent op een verkeerde opvatting der theologie, zooals die door Dr A. Kuyper geleerd is. Wij nemen van deze opvatting der Chr. Geref. Kerk gaarne nota en zijn er van overtuigd, dat hierdoor een zeer belangrijk vraagstuk aangesneden wordt, maar alsnog kunnen we niet inzien, wat wij als kerken hiermee van doen hebben[4]). Ja maar, zoo merkt het rapport op, gij hebt op uw Synodes deze leer niet veroordeeld en dies concludeeren wij, dat gij deze leer handhaaft. Maar wij handhaven alleen, wat naar Gods Woord in de belijdenisschriften geregistreerd is en voor het overige belijden wij leervrijheid en zoeken wij als leden eener zelfde kerk met elkander om — soms zelfs scherp polemiseerend — den weg der Schriften steeds beter te leeren bewandelen en den zin der Schriften steeds beter te verstaan.

Wij kunnen tot een slotconclusie komen. We hebben ook weer van deze bezwaren moeten constateeren, dat zij òf van zeer geringe importantie zijn, gelet op de zoozeer geboden eenheid, òf dat uit het oog verloren wordt, dat de Gereformeerde Kerken beoordeeld willen worden naar haar belijdenisgeschriften en niet naar de leeringen van particuliere personen. Deze conclusie is in feite dezelfde als die na onze bespreking van het eerste en van onze bespreking na het tweede deel. We kunnen niet anders verklaren: afgaande op het rapport staat al zeer weinig aan de vereeniging in den weg en het is zonde voor God, deze breuk te laten voortbestaan.

We zeggen: afgaande op het rapport. Wij gelooven echter, dat ons meer scheidt dan deze dingen. En ik geloof, dat die ongenoemde dingen veel belangrijker zijn dan de genoemde. We hebben hier het oog op het feit, dat krachtens vele uitlatingen de Chr. Geref. Kerk niet breken wil met het subjectivisme. Wie een artikel in „De Wekker" leest als in het nummer van 26 Mei over Schortinghuis, gevoelt den grooten afstand tusschen hen en ons. Ook onder ons zijn menschen, die aan het subjectivisme lijden. Ik weet het en nog steeds is het voor mij wonderlijk, dat er wel processen gevoerd worden als in de zaak-Geelkerken, maar dat subjectivistische leeringen vrijelijk geleerd mogen worden. Maar ten slotte willen wij veel meer in dezen het Woord Gods laten spreken. Of de Chr. Geref. Kerk dat ook begeert, is voor mij een groote vraag. Van ganscher harte hoop ik, dat ik mij vergis. Wij hooren bij elkander. Maar wij kunnen alleen met elkander samenleven, als Gods deugden verkondigd worden. Die zooveel voor den mensch en aan den mensch wil doen. God geve, dat onze Chr. Geref. broeders ook hierin den eisch der Schriften gaan verstaan. En wij hebben biddend te arbeiden aan de vereeniging en aan het wegnemen van misverstanden, want deze vereeniging MOET tot stand komen. In het geloof moeten wij haar zoeken en in het geloof alle moeilijkheden aanvaarden, die van die vereeniging het gevolg zouden kunnen zijn. En elke gedachte moet weggenomen worden, die leiden kan tot een veronderstellen van wedergeboorte en verkiezing van al de bondelingen. Prof. Lindeboom heeft een dergelijke leer een doodsleer genoemd en hij had

4) Evenmin, als wij kunnen inzien, wat de Chr. Geref. KERK als zoodanig afweet van de opvatting van den theoloog over het begrip „theologie"; wat overigens deze diepingrijpende wetenschappelijke vragen betreft, is er onder de Gereformeerden natuurlijk altijd plaats geweest voor critiek op Dr A. Kuyper's meeningen. Deze critiek moge niet altijd vriendelijk opgenomen of beantwoord zijn, — maar: welke Kerk kan voorkomen, dat haar leden met elkaar bakkeleien? Het is maar de vraag, wat de Kerk zélf belijdt. (Noot van de Redactie.)

POPULAIR-WETEN-SCHAPPELIJKE SCHEEFSEN

Over „Isolement" en nog wat.

II.

In het vervolg van zijn stukje teekent Prof. Waterink dan een moment uit de worsteling der Vaderen en van Dr Kuyper, n.l. hun strijd hiervoor, dat het Calvinisme „den band met het volksleven in al zijn gezonde levensuitingen niet losliet". Zij vochten tegen een isolement „waardoor de organische samenhangen met de practijk des levens in hun meest breeden zin werden doorbroken".

Het is weer niet geheel duidelijk hoe Prof. Waterink dit bedoelt. Vooral die organische samenhangen met de practijk des levens zijn nog al nevelachtig.

Onze gedachten kunnen hierbij meer dan één kant uit.

We kunnen denken aan Dr Kuypers pogingen om het Calvinistische volksdeel, dat vooral verscholen was in gezelschappen en een kwijnend bestaan leidde ver van het volle leven in Staat en Maatschappij en Wetenschap, weer te bezielen voor den grooten strijd van Gods Koninkrijk in ieder deel van het menschenleven. Inderdaad, dien strijd heeft Dr Kuyper gevoerd. Zeer bewust zocht hij die menschen uit de „Nachtschool" met zijn „Standaard" en „Heraut". En hij heeft hun leven in meer dan één opzicht omgezet en heeft zoo zijn volgelingen geworpen midden in de geestelijke worsteling zijner dagen.

In dezen zin heeft Dr Kuyper den band met het volksleven gezocht, vastgehouden en verstevigd.

We kunnen evenwel ook denken aan Kuypers worsteling tegen de doopersche mijding; tegen het Christendom, dat zich isoleeren wil van het volle menschenleven, en zich terug wil trekken uit de wereld. Het is het Christendom, dat een tegenstelling poneert tusschen „natuur" en „genade". Van Christelijke politiek, organisatie, wetenschap en kunst wil het niets weten. Ook dien strijd heeft Dr Kuyper zeer bewust gevoerd. Zijn „Gemeene Gratie" is de hoofdaanval en de hoofdoverwinning geweest in dien kamp. Ook in dezen zin heeft Dr Kuyper het volksleven vastgehouden.

Ook zou hier nog te noemen zijn Kuypers politieke agitatie. Want daarbij wilde hij eveneens het volk vasthouden. Hij erkende de waarde van rechtsbesef, eerlijkheid, arbeidzaamheid, vaderlandsliefde, eerbied voor het gezag enz., óók wanneer ze bij niet-Christenen werden gevonden. Iedere goede regeering zal die beseffen in het leven des volks steunen en versterken, terwijl zij er bij haar gouvernement op haar beurt weer op steunt.

*

Toch schijnt Prof. Waterink dit alles niet op het oog te hebben gehad. Hij heeft blijkbaar binnen den grooten kring der Calvinisten tweeërlei neiging, tweeërlei tendenz ontdekt, waardoor een voortdurende spanning in die groep werd veroorzaakt.

Aan de ééne zijde staan z.i. Groen en Kuyper met hun echte volgelingen. Zij waren bedacht op een verbreken van het isolement in wetenschap en kunst, in politiek en sociaal leven. Ze wilden niet wonen op een geestelijk eiland. Ze zochten en hielden contact met wie „buiten" zijn. Ze waren op synthese bedacht. Ze streefden naar samenwerking op allerlei terrein. Het waren de menschen der eenheid.

Maar aan den anderen kant stonden de meer separatistische figuren. De meer bekrompen zielen, die geen oog hadden voor de „breedte" en de „universaliteit" van het Calvinisme. Zij wilden niet samenwerken. Ze zochten de eigen afgezonderde stelling. Ze legden meer nadruk op de antithese. Vooral in den Bond van Jongelingsvereenigingen hebben deze menschen gewerkt. Vijftig jaar lang is het Bondswerk door hen bedreigd. En als teekenend symptoom van die geborneerde levenshouding hoort Prof. Waterink de bekende Groeniaansche leus: „in ons isolement ligt onze kracht" gebruiken in een zin, ingaande tegen Groen van Prinsterers eigen bedoeling.

Zoo ongeveer meen ik Prof. Waterinks stukje te mogen parafraseeren.

't Is jammer, dat Prof. W. niet een paar typeerende feiten uit het leven van Groen en Kuyper heeft genoemd, waarin die strijd, die spanning concreet is geworden. Dat zou de zaak zeer verhelderd hebben. We zouden dan den isolement-hatenden Kuyper tegenover de isolementminnende separatisten hebben gezien.

Hoe dit ook zij, in ieder geval wordt het probleem van het isolement in vollen omvang gesteld. En dat wel in een voor ieder controleerbaar verband met de groote figuren van Groen van Prinsterer en Kuyper.

We nemen daarom reeds nu afscheid van Prof. Waterink om te gaan luisteren naar wat Groen en Kuyper ons te zeggen hebben over het voor Christenen noodzakelijk te zoeken isolement.

H. C. V.

gelijk. Maar dat wegnemen van misverstanden mag niet leiden tot een loslaten van de vastigheden van Gods verbond. Wij danken God, dat Hij het verbond handhaaft en dat onze Catechismus dat zoo schoon, reeds in Zondag 5, beleden heeft, en wij danken Hem voor de vastigheid van dat verbond: het zou krenken van Zijn naam zijn, als we maar iets hier toegaven en waar zou onze zaligheid en waar de wedergeboorte aller dingen zijn, als het verbond Gods niet zeer vast was? God, uit Wien, en door Wien en tot Wien alle dingen zijn, helpe ons.

M. VREUGDENHIL.

Een nieuwe methode voor het opwekken der belangstelling in het kerkelijk leven.

Er is een tijd geweest waarin alles wat kerkelijk was meteen, althans in het optreden naar buiten, stemmig wezen moest. Het gevolg was, dat de stemmigheid, omdat ze voorgeschreven was, wel eens de natuurlijkheid verdrong. Dit kan men niet zeggen van het vlotte geschrift, dat onder den titel: „Haarlems kerk in woord en beeld" dezer dagen van de pers kwam. Het is een uitgave van den boekhandel Stap-Struik, Groote Houtstraat 63, Haarlem; en het geeft foto's van dhr H. van den Brink en teekeningen van dhr J. Pander. Het boekje beoogt belangstelling te wekken voor het kerkelijk leven ter plaatse, en is daarin uitnemend geslaagd. Onderscheiden foto's, waaronder zeer geestige, geven een levendig beeld van het rijke leven eener bloeiende kerk. De bijschriften zijn kort en krachtig, en geven in enkele woorden niet meer dan hoognoodige verklaring. De tekst is nergens langdradig, en alles wordt gedragen door de wijze gedachte van het „sapienti sat". Ik heb eerlijk gezegd nog nooit een zoo in gezonden zin geestig en frisch boekje, dat den intiemen kant van het kerkelijk leven blootlegt wil, ontdekt. Tot het handschrift der predikanten vindt men er in terug. Niet alleen voor de vroegere en tegenwoordige Haarlemmers, maar ook voor wie eens probeeren wil met toepassing op de plaatselijke omstandigheden elders de groote lijnen van dit goede voorbeeld te volgen, kunnen we de kennisneming van dit goed uitgevoerde werkje ten zeerste aanbevelen.

K. S.

Vereeniging tot verspreiding der Heilige Schrift.

Wij vestigen de aandacht er op, dat de bekende Vereeniging tot verspreiding der Heilige Schrift in den loop van dit jaar, en wel op 27 Sept. a.s., hoopt te gedenken, dat ze dan 25 jaar zal hebben bestaan. Er zijn vele comité's te wachten, die er voor zorg zullen dragen, dat deze dag niet onopgemerkt voorbijgaat. De vereeniging heeft altijd mooi werk gedaan en blijft nog steeds daarmee voortgaan. Secr.-penningmeester is dhr M. J. Heule. Het is ons een genoegen, reeds nu op den a.s. gedenkdag te wijzen.

K. S.

VROUWENVRAGEN

Tusschen Pro en Contra.

Wat hebben we veel te praten gehad door de vrouwenvergaderingen rondom Pinksteren. Zóó, dat zelfs de mannen geinteresseerd zaten te luisteren en af en toe ook eens hun meening ten beste gaven.

De lustrum-bondsdag der meisjes is wel het meest rustig aan ons voorbij gegaan. Toch had ook deze gebeurtenis z'n pro en contra's. O, het lijkt van te voren zoo fijn om met z'n allen in ééne zaal álles te beleven. En het is werkelijk ook geweldig om met negenduizend anderen te zingen en de psalmen te doen opklinken naar het hemelhof. Maar het massale stelt z'n eigen eischen: de spanning is te groot, de rustige aandacht is te spoedig verbroken, daarom korte toespraken, een opeenvolging van zooveel mogelijk pakkende momenten, enthousiasme, dat hoog oplaait, maar ook telkens weer nieuwe brandstof behoeft, omdat het te spoedig weer afgekoeld wordt en dus inzinkt. Neen, alle winst in de breedte is geen winst in de diepte tegelijk. En daarom waren er sommige contra's, die haar stem verhieven tegen de massaliteit, omdat, ondanks het geweldig enthousiaste van zulke meetings, er zoo weinig positiefs van overblijft.

Heeft het Bondsbestuur zelf dit ook voorzien? Ik weet het niet, maar wel, dat het een bijzonder geslaagde poging gedaan heeft, om aan dezen massabondsdag iets blijvends te verbinden. Het gaf een prachtigen, vierbladigen verjaardagskalender uit, met achterschriften over elk der vier lustrumtijdperken, die voorbijgingen. De teekeningen van Adri Alindo, die de bladen sieren, zijn zóó fleurig, zóó zonnig, dat elk jong meisje gaat watertanden, om dézen kalender op haar kamertje te mogen hangen. Ik ben blij, dat hij voor twee kwartjes te koop is voor alle moeders, die haar grootere dochter eens een verrassinkje willen bezorgen. Het zal de moeders zeker een onstuimige omhelzing en veel hooge uitroepen van verrukking tot belooning geven. Denkt u er eens aan? U maakt uw dochter blij en — elken keer, dat de kalender geraadpleegd wordt, groeit de band aan onzen Meisjesbond en daarmee de liefde voor onze gereformeerde beginselen.

Maar toch waren het niet de meisjes, die ons zóó aan het praten hebben gezet. Neen, dat hebben de vrouwenbijeenkomsten gedaan, de negentiende jaarvergadering van den Christenvrouwenbond en de eerste van den pas opgerichten Bond van Gereformeerde Vrouwenvereenigingen.

Het was ook werkelijk zeer sensationeel. Een week, vóórdat de nieuwe Geref. Vrouwenbond haar eersten bondsdag zal houden, komt de Christenvrouwenbond bijeen. Haar spreker is Dr Colijn, onze minister-president, een groot man onder ons, veelszins een vader in Israël, naar wiens woord wij gewend zijn te luisteren èn — te doen.

En — nu had Dr Colijn tot inhoud van zijn rede genomen het oecumenische woord „Dat zij allen één zijn... opdat de wereld geloove, dat Gij Mij gezonden hebt".

De „toepassing" lag voor de hand: „laten we toch niet in schelpwoningen gaan huizen en laten de fluisterstemmen, die ook hier splitsing begeeren, niet te ver in het rond gehoord worden. Het is zonderling de scheidingslijnen te willen trekken langs uiterlijke grenzen van Hervormde, Gereformeerde, Christelijk Gereformeerde kerkelijke organisatie..."

„De Standaard" noemde het een bijna profetische rede en wie er bij geweest zijn, waren er vol van.

Nu is het niet gemakkelijk, om hier iets tegen te zeggen. Het moet zijn, alsof een klein pekineesje zich opmaakt om een grooten Sint-Bernhard aan te blaffen. En toch..., en toch... Moeten we dan alleen maar binnenskamers onze bezwaren uitspreken en ze daar ophoopen, zóó hoog, tot ze een berg worden, waar niemand meer overheen komt? Is het niet beter, in broederlijke (hier: zusterlijke) liefde oprecht het goede te zoeken door eerlijk onze gedachten te zeggen?

Kijk, dat Dr Colijn, die toch min of meer een buitenstaander is, zijn rede zóó hield als hij gedaan heeft, is niets te verwonderen. Wie den grondslag en het doel van den Christenvrouwenbond, zooals ze aan den kop van elk nummer der „Christenvrouw" staan afgedrukt, leest[1]), zal tot een soortgelijken gedachtengang komen. Had de Christenvrouwenbond zich in de practijk van haar vereenigingsleven dan ook aan deze dingen — vooral aan de doelstelling: voorlichting betreffende maatschappelijke en staatkundige vraagstukken — gehouden, ik geloof niet, dat het ondergrondsche gemurmel zóó veelvuldig zou geworden zijn.

Maar hoe werd de praktijk? De staatkundige en maatschappelijke onderwerpen werden schaars behandeld. Ze zijn moeilijk en weinig interessant en een vergadering met hoofdzakelijk leege stoelen is prettig voor geen enkel bestuur. Andere onderwerpen trokken de leden meer. En zóó gaf de N. C. V. B. ook langzamerhand voorlichting over theologische en semi-theologische, over paedagogische en letterkundige onderwerpen en kijk, dáár vinden de moeilijkheden hun oorsprong.

Want het is voor een Gereformeerde niet prettig om — zonder protest — een spreker, die het onderwerp „Onsterfelijkheid" behandelt, te moeten hooren zeggen, dat de hemel als plaats niet bestaat, hoogstens een toestand is. En wat, wanneer een spreker over de Oxford-beweging niet objectief de dingen uiteenzet, maar z'n voorliefde voor Buchman telkens laat merken? Ik weet wel, dat ook ten aanzien van staatkundige vraagstukken er soms wrijvingen waren (denk maar aan de N. S. B. in z'n eerste jaren), maar daarin was het toch gemakkelijker elkander te vinden dan bij andere dingen. En altijd waren het de Gereformeerden, die, terwille van den goeden vrede, zich maar stil moesten houden, het meestal ook deden, maar toch ook daardoor hoe langer hoe meer de behoefte gingen voelen aan voorlichting en onderlinge bespreking vanuit het eigen Gereformeerde standpunt. Niet meer dat angstvallig zoeken van den grootsten gemeenen deeler, niet dat wikken en wegen of de uit te noodigen sprekers niet mogelijk al te scherpe kantjes zouden kunnen meebrengen, doch werkelijk principiëele voorlichting, niet alleen over enkel maatschappelijke en staatkundige vraagstukken, maar over álle problemen, waarmee ons vrouwen- en moederleven in aanraking komt.

En nu hebben we — tenminste naar de onder ons gangbare benaming — een Gereformeerden Vrouwenbond gekregen. Zal die nu al die stille, binnenskamers dikwijls geuite, wenschen kunnen vervullen?

Prof. Dijk heeft in zijn een programma ontvouwende rede wel een poging in die richting gedaan. Als hij op de vereenigingen voorlichting wil laten geven over de vragen, waar de vrouw als echtgenoote, als moeder, als mede-leidster van het gezin, in haar maatschappelijke relaties of als ongehuwde vrouw mee in aanraking komt, dan is dat werkelijk de richting, die velen, zeer velen, in haar hart zien als iets zéér begeerlijks; als iets, dat haar zal helpen om als een bewuste christenvrouw haar levenstaak te vervullen naar de eischen van Gods Woord.

Het courantenverslag zegt, dat de presidente deze rede van Prof. Dijk met een warmgestemd dankwoord heeft beantwoord. Dat klinkt hoopvol. Maar — als ik dan verder lees, dat bij de rondvraag een andere dame er op wijst, „dat onderzoek van Gods Woord in de vergaderingen op den voorgrond moet staan", en de presidente daarna dit zelfs nog eens weer onderstreept met de aandacht er op te vestigen, „dat dit in de Statuten als eerste punt is genoemd", dan weet ik het weer niet. En onwillekeurig dringt dan de vraag naar voren: wat is nu de werkelijke bedoeling? Simpel een vereeniging voor bijbelbespreking, óf — voorlichting over álle vragen, die zich aan het vrouwenleven in z'n verschillende verhoudingen opdringen? Ik hoop zoo van harte, dat men het laatste zal kiezen. Wie 's Zondags trouw ter kerk gaat en goed naar de preek luistert, wie thuis het bijbellezen met aandacht volgt en met man en kinderen bij een duister punt eens een verklaring of kantteekening opslaat, wie haar kerkbode of liever nog een groot kerkelijk blad met belangstelling leest, ik geloof niet, dat die voor haar geloofs- en principiëele basis dan niet genoeg voeding zou krijgen. Maar over de uitwerking van dat geloof in de concrete vragen van het leven, dáárover zal zij graag eens spreken met gelijkgezinde vrouwen, om samen, bij het licht der Schrift en der belijdenis, daarvoor oplossingen te vinden, opdat niet alleen de grondslag, maar evenzeer ook het gebouw van ons leven worde opgetrokken tot Gods eer.

En wat zal dan de consequentie hiervan worden? Breken met den Christenvrouwenbond? Ach neen, dat liever niet. Dan platonische betuigingen houden over naast-elkander-leven en naast-elkaar-bestaansrecht-hebben en toch in feite elkander beconcurreeren, omdat slechts weinig vrouwen zich de luxe van het lidmaatschap van twee bonden zullen kunnen permitteeren? Ach neen, ook dat niet.

Laten we nog eens aan de rede van Dr Colijn terugdenken. „Dat zij allen één zijn... opdat de wereld geloove, dat Gij Mij gezonden hebt!" Dat woord heeft niet Colijn gesproken, onze Heiland heeft het zelf gebeden voor ons. En hoe waar is het, dat wij dikwijls door onze ruzies en onderling getwist Zijn Naam en de erkenning daarvan door de wereld in den weg staan. Het zij ons tot groote zonde en beschaming des aangezichts.

Maar er is ook nog een àndere weg dan die van ruzie en twisting! Waarom zouden we niet in alle oprechtheid met elkaar kunnen praten? Na bijna twintigjarig samenleven in één Bond weten we toch werkelijk wel uit de praktijk, welke wrijvingsvlakken er geweest zijn en waarom zouden we nu niet in allen vrede kunnen splitsen in een Gereformeerden, wil men Calvinistischen, en een algemeen Christelijken Vrouwenbond, die federatief verbonden blijven en daarom bij uitspraken naar buiten zich als een eenheid zullen kunnen blijven openbaren? We kregen dan naar binnen de zoo begeerde verdieping en naar buiten bleef de eenheid bewaard.

„Vrouwenvragen" staat er boven deze rubriek. Vragen, die alle Christelijke vrouwen aangaan, heb ik ditmaal aangeroerd.

Dat mijn antwoord er op direct allen zal bevredigen, dat zal ik niet durven verwachten. Maar misschien, dat we door samen eens over deze dingen te praten, er over te denken, ook in ons gebed er mee bezig te zijn, een oplossing vinden, die èn naar binnen, èn naar buiten zóó is, dat de Naam des Konings om onzentwil in dezen niet gelasterd, maar veel meer geëerd en geprezen worde.

W. CREMER—DE VRIES.

1) Grondslag. Art. III. De vereeniging stelt zich op den grondslag dat Christus' Koningschap alom moet worden erkend en de oplossing der maatschappelijke vraagstukken bij het licht van de H. Schrift als Gods Woord, moet worden gezocht.
Doel. Art. IV. De Bond beoogt hoofdzakelijk: voorlichting van de vrouw betreffende maatschappelijke en staatkundige vraagstukken in overeenstemming met den grondslag.

UIT DE HISTORIE

Dr A. Kuyper Sr over de bevoegdheid der meerdere vergaderingen.

V.

We willen in dit artikel enkele uitspraken uit Kuypers groote werk „Tractaat van de Reformatie der Kerken" aanhalen. Daarin vinden we immers Kuypers meest bezonnen beschouwingen omtrent de grondlijnen van het Geref. Kerkrecht.

Als slot volgt dan het stuk, waarin Kuyper zich rechtstreeks uitspreekt over de in geding zijnde kwestie: Mag een classis een kerkeraad of één of meer kerkeraadsleden schorsen?

* * *

Ook in zijn Tractaat betoogt Kuyper met groote kracht, dat de primaire openbaring van de gemeente van Jezus Christus is de plaatselijke kerk. Die plaatselijke kerk heeft het volle wezen der kerk. Boven haar is geen enkele macht. Rechtstreeks staat zij onder het bestuur van den Middelaar Gods en der menschen: den mensch Jezus Christus.

Nooit mag toegelaten, zoo schrijft Kuyper op pag. 147, dat een plaatselijke kerk beschouwd wordt als een onderdeel, een afdeeling of compartiment van eenige landskerk.